

Inhoud

Inleiding	7
De opmars door Noord-Frankrijk	9
De Red Ball Express	10
De opmars stopt	11
De slag om de Schelde (2 oktober 1944 - 8 november 1944)	12
De aanval op Aken (8 oktober 1944 - 21 oktober 1944)	13
De strijd om het Hürtgenwald (13 september 1944 - februari 1945)	15
De opmars van Pattons 3e leger	17
Wacht am Rhein, het plan en de voorbereiding	19
Wacht am Rhein	19
De opbouw	24
Geplande ondersteunende aanvallen	27
Maatregelen ter misleiding	27
Operatie Greif	28
Operatie Stösser	30
Vlak voor de aanval	31
D geallieerde inlichtingendienst faalt	31
De Amerikaanse troepensterkte medio december 1944	33
Het 6e pantserleger valt aan	35
De aanval van het 6e pantserleger	37
De opmars van Kampfgruppe Peiper	40
Het bloedbad van Baugnez	41
Het einde van Kampfgruppe Peiper	42
Kampfgruppe Hansen	47
De verwarring van operatie Greif	48
Operatie Stösser mislukt	50
De ondergang van de 150e pantserbrigade	53
De aanval van het 5e en het 7e pantserleger	54
Het drama van de 106e infanteriedivisie	54
De zuidelijke sectoren	60
Brandenbergers 7e leger	63
Commandowisseling bij het 1e en 9e leger	66

De val van Sankt Vith en het ganzenei	68
Bastogne	72
Bastogne omsingeld	76
De lucht breekt open	77
De Duitse hoop vernietigd	80
Terug naar de Westwall	82
Operatie Nordwind	83
Operatie Bodenplatte	84
Het einde van het Ardennenoffensief	85
Routes	88
Route 1 (totaal ± 105,5 km)	88
Route 2 (totaal ± 135,6 km)	99
Route 3 (totaal ± 176,6 km)	107
Route 4 (totaal ± 206,7 km)	115
Route 5 (totaal ± 72 km)	127
Organisatie van militaire eenheden	137
Militaire rangen	139
Deelnemende eenheden in ‘Wacht am Rhein’	141
Militaire begraafplaatsen	149
Musea	150
Index	153
Fotoverantwoording	158
Bronnen	158

Inleiding

De geallieerde landingen in Normandië op 6 juni 1944 deelden een psychologische klap uit aan de Duitsers en aan het Duitse leger. Met een relatief gering verlies aan levens slaagden de geallieerden erin een aanzienlijke troepenmacht aan land te brengen: zestien divisies in vijf dagen. Een maand na de landing waren bijna een miljoen geallieerde soldaten betrokken bij de slag om Normandië.

Na een hevig bevochten uitbraak (*operatie Cobra*) waaierden de geallieerde troepen uit over Noord-Frankrijk: generaal Hodges' 1^e leger door het centrum, geflankeerd door generaal Patton's 3^e leger aan de rechterkant en het Britse 2^e leger aan de linkerkant. Parijs werd op 25 augustus 1944 bevrijd en op 3 september reden de Engelsen door de straten van Brussel. Een dag later namen de Engelsen Antwerpen in en in de loop van september bevrijdden Amerikaanse troepen Namen, Luik en het zuiden van Limburg.

Op 15 augustus 1944 waren de geallieerden ook geland in het zuiden van Frankrijk. Onder de codenaam *operatie Dragoon* landden drie divisies van de Amerikaanse 6^e legergroep, bijgestaan door een Franse pantserdivisie, op de stranden bij Cavalaire-sur-Mer, St. Tropez en St. Raphaël. De 6e legergroep onder bevel van generaal Jacob L. Devers drong de Duitsers terug tot in de Elzas en de Vogezen en kreeg daar aansluiting met het 3^e leger van generaal Patton.

De Duitsers werden binnen enkele maanden teruggejaagd tot achter hun beruchte Siegfriedlinie, die zich uitstreckte van Kleve bij Nijmegen tot aan de Zwitserse grens. Eenheden van generaal Hodges' 1^e leger doorbraken zelfs al in september 1944 de Siegfriedlinie en drongen door tot het Hürtgenwald ten zuidoosten van Aken. Hier werden zij tegengehouden door een sterke Duitse troepenmacht en de gevechten om het Hürtgenwald duurden tot februari 1945.

Door de intensieve verdediging slaagden de Duitsers erin het geallieerde offensief bij de Siegfriedlinie tot staan te brengen. In het noorden was de opmars van de Canadezen en de Britten ook stil komen te liggen na het debacle van de slag om Arnhem.

Bij het opperbevel waren onenigheden ontstaan over de te volgen strategie. Generaal Eisenhower wilde Duitsland binnenvallen over een breed front, terwijl veldmaarschalk Montgomery van mening was dat er een geconcentreerde aanval vanuit Nederland moest komen, die in één keer zou doorstoten naar het hart van Duitsland, de hoofdstad Berlijn, om daarmee het Russische leger te vlg af te zijn. In Amerika was de zittende president Franklin Delano Roosevelt bezig met zijn herverkiezingscampagne en met de aankomende ontmoeting met de Britse premier Winston Churchill en de Russische leider Jozef Stalin in Yalta. Deze conferentie stond

gepland voor februari 1945 en zou gaan over de verdeling van het naoorlogse Europa.

Het westelijk front was vast komen te zitten. Het gebied van de Ardennen zat geklemd tussen het slagveld van het 1^e leger van generaal Hodges bij het Hürtgenwald en de pogingen van het 3^e leger van generaal Patton om het Saarland binnen te trekken. Het front in de Ardennen werd gezien als een rustige sector, waar de Amerikaanse divisies tot rust konden komen en zich konden herstellen. Niets wees er op dat de Duitsers hele andere plannen hadden met het gebied van de Ardennen.

De aanval van het 5^e en 7^e pantserleger

Grofweg langs de Belgisch-Duitse grens loopt vanaf de Losheim-passage tot de Luxemburgse grens een heuvelrug, waarachter zich, westelijk van deze heuvelrug, de rivier de Our door een nauwe vallei slingert. Deze heuvelrug wordt doorsneden door vier passages met berijdbare wegen. De drie zuidelijke wegen leiden allemaal naar St. Vith. De meest noordelijke is de Losheim-passage, waardoor de hoofdweg richting Malmédy leidt. De afscheiding tussen de aanvalsgebieden van het Duitse 6e en 5e pantserleger liep door deze passage. Ook aan Amerikaanse zijde liep de scheiding tussen de sectoren van de 99e divisie en de 106e divisie en daarmee ook de scheiding tussen het 8e en het 5e korps door deze passage. De sector van de 106^e infanteriedivisie, met zo'n vijftig kilometer frontlijn, liep van Losheim in het noorden naar Weichenhausen in het zuiden, waar de sector van de 28^e infanteriedivisie begon.

HET DRAMA VAN DE 106^E INFANTERIEDIVISIE

De 106^e infanteriedivisie was pas begin december aangekomen in de sector, die vanaf oktober bezet was door de 2^e infanteriedivisie. Deze laatste divisie had veel gevechtservaring en was nodig voor de geplande aanval op de Roerdammen. De 106^e divisie had geen enkele gevechtservaring en was vanuit Le Havre, waar zij op 6 december uit

Engeland waren aangekomen, vervoerd in open trucks in constante regen en met een groot aantal zieke soldaten aangekomen bij het hoofdkwartier in Sankt Vith.

De sector van de 106^e divisie liep van Losheim in het noorden tot Lützkampen in het zuiden.

Het zuidelijke gedeelte van de Losheim-passage werd verdedigd door het Amerikaanse 14^e cavalerie-eskadron, een eenheid ter grootte van een bataljon, die was toegevoegd aan de 106^e infanteriedivisie. Tegenover het 106^e stonden twee volksgrenadierdivisies van het Duitse 5^e pantserleger van *General der Panzertruppen* Hasso von Manteuffel. Bij de Losheim-passage stonden de tanks van de *Führer Begleit Brigade* klaar om, zodra de infanterie een bres in de Amerikaanse defensie had geslagen, op te trekken richting St. Vith. In het zuiden van de sector werd de infanterie gevolgd door de 116^e 'Windhund' pantserdivisie.

In de vroege ochtend van 16 december trokken grote groepen Duitse stoottroepen door de kniehoge sneeuw in alle stilte naar de Amerikaanse voorposten. Na een inleidend artilleriebombardement, dat pas begon op het moment dat de Duitse infanteristen al bijna bij de Amerikaanse stellingen waren, golfdde de Duitsers over de meest vooruitgeschoven Amerikaanse posities. Nadat de Amerikanen waren gekomen van de eerste schrik, hielden ze moedig stand,

De aanval van het 5^e en 7^e pantserleger

maar de overmacht van de Duitsers was te groot. Langzaam maar zeker werden zij teruggedreven richting St. Vith. Over de andere passages stroomden eveneens Duitse troepen de sector van de 106^e divisie binnen. Dorp na dorp werd door de Duitsers veroverd. In de loop van 17 december werden twee regimenten van de 106^e infanteriedivisie, het 422^e en 423^e regiment, ingesloten door de 18^e volksgrenadierdivisie bij Schönberg. Een bevel om terug te trekken achter de Our ging verloren in het zeer drukke radioverkeer en bereikte de regimentsstaf pas na middernacht. Pogingen om uit te breken mislukten. Vanuit het divisiehoofdkwartier in St. Vith werd hulp toegezegd in de vorm van de tanks van de 7^e pantserdivisie, maar deze tanks zaten vast in de geweldige verkeersopstopping bij St. Vith. Ook bevoorrading vanuit de lucht bleek niet mogelijk door het slechte weer. In de ochtend van 19 december waren munitie- en voedselvoorraden op en verbindingen onderling en met het hoofdkwartier waren verbroken. Toen de tanks van de *Führer Begleit*

Brigade op het strijdtoneel verschenen was het pleit snel beslist. De twee regimenten gaven zich over. Tijdens de strijd in de Schnee-Eifel hadden het 422^e en het 423^e infanterieregiment inclusief ondersteunende en toegevoegde eenheden meer dan achtduizend man verloren, waarvan er ongeveer drieduizend door de Duitsers werden afgevoerd in krijgsgevangenschap. Slechts 150 man wisten te ontkomen en de Amerikaanse linies te bereiken.

Het resterende regiment van de 106^e divisie, het 424^e, werd op 17 december uit Winterspelt verdreven, trok zich terug over de Our en maakte daar contact met de te hulp geschoten tanks van de 9^e pantserdivisie. Op de westoever van de Our werd een nieuwe verdedigingslinie gevormd om de route naar St. Vith te blokkeren. De verdedigers kregen ook versterking van de voorhoede van de 7^e pantserdivisie. Het moedige verzet van de soldaten van de 106^e divisie had tot gevolg dat de troepen van Von Manteuffel langer werden opgehouden dan verwacht. Ook de tankreserves, de *Führer Begleit*,

**116e pantserdivisie
Windhund**

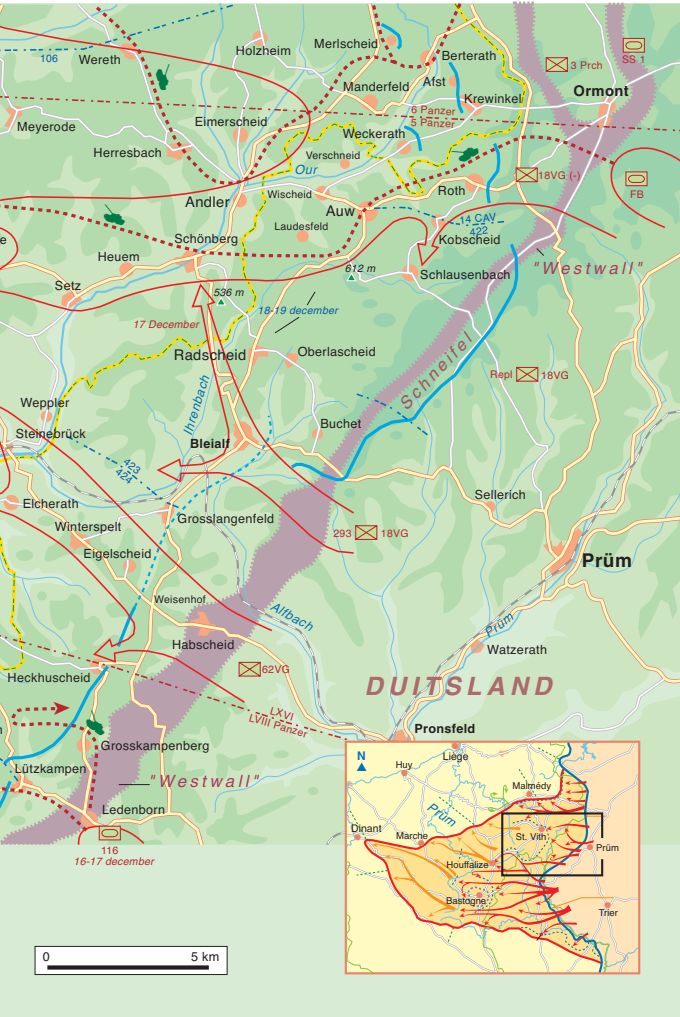
Sherman tank van 7e pantserdivisie baant zich een weg naar St. Vith

HISTORISCHE ROUTE ARDENNEN

Aanval 5e pantserleger 16-19 december 1944

De aanval van het 5^e en 7^e pantserleger

Routes

De hiernavolgende routes zijn zo samengesteld, dat je per route een sector kunt bekijken. Daar de meeste belangstelling zal uitgaan naar een bezoek aan Bastogne en omgeving, eindigen alle routes, met uitzondering van route 1, in de stad Bastogne, zodat al deze routes gecombineerd kunnen

worden met een verblijf in Bastogne, waarna je de volgende dag Bastogne en de omgeving kunt verkennen. Route 1 is bedoeld als een dagtrip vanuit Zuid-Limburg en omgeving. Achter iedere plaatsnaam geven wij de afstand vanaf het voorgaande punt.

ROUTE 1

Henri-Chapelle – Eupen – Baraque Michel – Mont Rigi – Malmédy – Baugnez – Ligneuville – Kaiserbaracke – St. Vith – Poteau – Vielsalm – Grand Halleux – Trois Ponts – La Gleize
(Totaal ± 105,5 km)

Deze route voert je langs de hoogtepunten in het noordelijke gebied van het Ardennenoffensief. In dit gebied hadden de Amerikanen hoofdzakelijk te maken met troepen van het Duitse 6e pantserleger van generaal Sepp Dietrich en met name de Kampfgruppen Peiper en Hansen.

HENRI-CHAPELLE (0 km)

De route begint bij de belangrijkste Amerikaanse begraafplaats van België in Henri-Chapelle. Deze erebegraving werd, even noordelijk van de plek waar zij nu is gesitueerd, als voorlopige begraafplaats in september 1944 aangelegd door de Amerikaanse 1^e infanteriedivisie. De huidige begraafplaats werd ingehuldigd op 9 juli 1960. Met zijn schitterende ligging, uitzienend over het landschap van Herve en de vallei van de Berwinne, wordt de begraafplaats jaarlijks bezocht door duizenden belangstellenden. Op deze begraafplaats liggen 7992 Amerikaanse

soldaten begraven, die gesneuveld zijn bij de opmars van het Amerikaanse leger in september 1944, bij de strijd om Aken en in het Hürtgenwald en tijdens het Ardennenoffensief. Ook rusten er neergestorte Amerikaanse vliegers. In het bezoekerscentrum vind je grote muurkaarten, die een overzicht geven van de diverse militaire operaties in Noordwest-Europa. Op de weg van Henri-Chapelle naar Battice vind je een monument opgedragen aan de 1^e infanteriedivisie, de 'Big Red One', die de streek bevrijdde in september 1944.

Route 1

Henri-Chapelle

EUPEN (13,5 km)

Eupen ligt ten noorden van het plateau van de Hoge Venen. Het lag op de route voor het overbrengen van versterkingen en voorraden naar de gevechtszones en was daarom een strategisch belangrijk wegenknooppunt en verzamelplaats van Amerikaanse eenheden. De stad werd diverse malen intens gebombardeerd door luchtmacht en artillerie. Op de Gemeentelijke begraafplaats van Eupen (*Route de Herbesthal*) is een afgescheiden Duits ereveld met 122 oorlogsgraven uit de Eerste en 37 uit de Tweede Wereldoorlog. Na de Tweede Wereldoorlog wilde men de graven overbrengen naar een grote begraafplaats. De gemeente Eupen wilde echter de rust van de doden niet verstoren en heeft dat tegengehouden. Nu draagt zij zorg voor het onderhoud. In Eupen vind je een gedenksteen ter herinnering aan de 1e infanteriedivisie, die Eupen in september 1944 heeft bevrijd. (*Klötzerbahn, naast de kerk*). Bij de *industriezone Hütte* (bij de N67

van Eupen naar Monschau) staat een Battlefield Marker. Deze steen geeft aan tot waar de Duitse troepen tijdens het Ardennenoffensief hebben kunnen oprukken. In totaal zijn er 26 van deze Battlefield Markers in de Ardennen geplaatst. In de omgeving hangt nog een gedenkplaat voor de gebeurtenissen in de winter van 1944-45.

BARAQUE MICHEL (14 km)

Zodra je Eupen bent uitgereden gaat de weg steil omhoog door het Hertogenwald naar de hoogvlakte van de Hoge Venen. Hier landden in de nacht van 16 op 17 december 1944 de parachutisten van luitenant-kolonel Von der Heydte (operatie Stösser). Voordat je Baraque Michel bereikt kom je langs de afslag naar Verviers. Dit is het kruispunt Belle-Croix, dat het doel was van de parachutisten en dat zij bezet dienden te houden tot de tanks van de 12^e SS-pantserdivisie aangekomen zouden zijn. Door de barre weersomstandigheden is dit echter

mislukt. Van de duizend parachutisten, die gedropt werden, wisten er maar driehonderd het verzamelpunt bij Baraque Michel te bereiken. Zonder radio's en zonder zware wapens hield Von der Heydte het na drie dagen voor gezien en vertrok door het Hertogenwald aan de noordoostzijde van de weg richting Monschau om te proberen daar de Duitse troepen te bereiken. De groep werd door de Amerikanen ontdekt en splitste zich op in kleine groepjes om zo door de Amerikaanse linies te glijpen. Von der Heydte bereikte Monschau, maar moest zich uitgeput en uitgehongerd overgeven aan de Amerikanen.

MONT RIGI (1,5 km)

Mont Rigi is het kruispunt even zuidelijk van Baraque Michel. Hier splitst de weg zich in de richtingen Malmédy en Elsenborn. Op dit kruispunt wist een van de teams 'Greif'-commando's de richtingborden om te draaien, zodat een Amerikaanse eenheid verkeerd reed en daardoor met grote vertraging bij het front aankwam.

MALMÉDY (15 km)

De Duitsers zijn er tijdens het Ardennenoffensief niet in geslaagd Malmédy te bezetten. Kampfgruppe Peiper was op 17 december vlakbij, maar sloeg bij Baugnez af naar Ligneuville. De dag daarna werd Malmédy bereikt door de Amerikaanse 30e infanteriedivisie. Op 21 december viel de 150e pantserbrigade van kolonel Otto Skorzeny de stad aan. De aanval werd door de zich fel verwerende mannen van de 30e infanteriedivisie afgeslagen.

Ook een bataljon Amerikaanse soldaten van Noorse origine, de 'Norwegian', heeft meegevochten ter verdediging van Malmédy. Dit 99e infanteriebataljon, dat tijdelijk was toegevoegd aan de 30e divisie, bestond hoofdzakelijk uit Amerikanen van Noorse afkomst of uit gevluchte Noren. Deze laatste spraken veelal gebrekkig Engels en werden daardoor, in de door operatie Greif veroorzaakte paranoia, nogal eens aangezien voor geïnfiltreerde Duitsers, met alle gevolgen van dien. De Duitsers hebben Malmédy tot in januari 1945 belegerd, maar slaagden er niet in de stad te veroveren. Op 23, 24 en 25 december werd Malmédy bij vergissing zwaar gebombardeerd door de Amerikaanse luchtmacht, waarbij in totaal 214 burgers omkwamen. Het aantal militaire slachtoffers aan Amerikaanse zijde werd nooit vrijgegeven.

Monumenten

- *Links van de kathedraal* vind je een monument opgedragen aan de Amerikaanse eenheden die in september 1944 de stad bevrijdden en weerstand boden aan de Duitse troepen in december 1944.
- *In het park*, rechts van de kathedraal, staan vijf zuilen in zwart marmer met de namen van de 214 burgerslachtoffers van de Amerikaanse bombardementen.
- Op de *Avenue de Norvège* staat het monument, opgedragen aan het 99e infanteriebataljon 'The Norwegian', dat voor zijn moed onderscheiden werd met het Belgische Oorlogskruis.

Baugnez-memorial

BAUGNEZ (4 km)

Op de hoek van het kruispunt van de N62 en de N632 staat het monument ter nagedachtenis aan de massamoord van Baugnez. Op 17 december kwam uit de richting van Malmédy een colonne Amerikaanse voertuigen, die op weg was naar St. Vith. Op hetzelfde ogenblik arriveerde daar ook de voorhoede van Kampfgruppe Peiper, die via het kruispunt naar Ligneuville wilde trekken. Er ontstond een kort maar hevig vuurgevecht, dat al snel in het voordeel van de Duitsers werd beslist. Het merendeel van de Amerikanen werd gevangengenomen en, samen met eerder krijgsgevangen gemaakte Amerikanen, samengebracht in een besneeuwd weiland bij het kruispunt, waarna de voorhoede van Peipers colonne verder oprukte naar Ligneuville. Ongeveer een uur later werd om

onduidelijke redenen het vuur op de Amerikaanse krijgsgevangenen geopend. Zesentachtig Amerikanen bleven dood in de sneeuw liggen. Slechts enkelen wisten te ontsnappen en overleefden het bloedbad. Het bericht van de slachting veroorzaakte een psychologische schok bij de Amerikanen.

Het vlakbij het monument gelegen **Baugnez 44 Historical Center** is een van de beste musea over het Ardennenoffensief en is een bezoek meer dan waard. Het geeft een indringend beeld van de gebeurtenissen in Baugnez, maar ook van het Ardennenoffensief in zijn geheel en de invloed van de Duitse bezetting op dit deel van België. Het toegangskaartje in de vorm van een 'dog tag', een identiteitsplaatje, zoals gedragen werd door de Amerikaanse soldaten, is een souvenir op zich.